

МИЛЛИЙ, МАЪНАВИЙ ВА ДИНИЙ ҚАДРИЯТЛАР

*Тошкент тиббиёт академияси
Худоёрова Ойсоат Келдиёровна*

Педиатрия факультети

Пайзиева Нилуфар Хаётжоновна

201-А гуруҳ талабаси

*Тиббий профилактика ва жамоат саломатлиги,
экология атроф муҳит муҳофазаси ва кимё факультети*

Сайитмуратов Нодиржон Боймурот ўгли

402-А гуруҳ талабаси

Аннотация: Ёшларнинг миллий-маънавий, диний қадриятлар руҳида тарбиялаш мазмуни ва моҳияти аниқланган бўлиб, уларнинг ўзлаштирган билимларини демократик тамойиллар асосида амалиётдаги ижросини таъминлашни асосий йўллари, усулларига доир илмий тавсиялар акс эттирилган.

Калит сўзлар: Имон, эътиқод, қадриятлар, инсон кадр-қиммати, меҳнати, ақл-заковати, моддий ва маънавий бойликлар, ахлоқий қоидалар, тамойиллар, бурч, виждон, адолат, эркинлик, тенглик, юксак дунёқараш ва комил инсон.

Халқимизнинг маданий мероси, юксак миллий, маънавий қадриятларини чуқур ўрганиб, ёш авлод онгига сингдириш орқали уларни маънавий етук, миллий истиқлол ғоялари руҳида тарбиялаш энг долзарб масалалардан бирига айланди. Маълумки, қадрият деганда инсон ва инсоният учун аҳамиятли бўлган, миллат, элат ва ижтимоий гуруҳларнинг манфаатлари ва мақсадларига хизмат қиладиган табиат ва жамият ҳодисалари мажмуи тушунилади. “Қадрият” аслида арабча сўз бўлиб, ўзбек тилида “қиймат”, “аҳамият”, “қимматбаҳо буюмлар”, “халқ бойлиги” деган маъноларни англатади. Қадрият фалсафий маънода “... инсон учун бирор аҳамиятга эга бўлган воқеликнинг шакллари, ҳолатлари, нарсалар, воқеалар, ҳодисалар, жараёнлар, ҳолатлар, сифатлар, талаб, тартиблар ва бошқаларнинг қадрини, ижтимоий аҳамиятини ифодалаш учун ишлатиладиган фалсафий категория” ҳисобланади¹. Қадрият ижтимоий хусусиятга эга бўлиб, кишиларнинг амалий фаолияти жараёнида шаклланади ва ривожланади. Инсон ва унинг ҳаёти энг олий қадриятдир. Инсон йўқ жойда бирор бир нарсанинг кадр-қиммати ҳақида сўз бўлиши мумкин эмас. Шунинг учун ҳам инсон кадр-қимматини эъзозлаш, унинг турмушини яхшилаш, билими ва маданий савиясини ривожлантириш, соғлиғини сақлаш, ҳаётини ҳимоя қилиш

¹ Назаров Қ. Фалсафа асослари.-Т.: “Ўзбекистон файласуфлари миллий жамияти” нашриёти, 2012-Б.755.

давлатимиз сиёсатининг асосий йўналишини ташкил этади. Жамиятимизда рўй бераётган туб ўзгаришлар, ислохотларнинг барчаси кишилар ҳаёти фаровон, бой, гўзал бўлиши, инсон ўзини чинакам эркин ҳис қилиши, ўз меҳнати натижаси, ўз тақдири, ўз мамлакатининг эгаси бўлишини таъминлашга қаратилгандир.

Инсон эҳтиёжларини қондиришда табиий қадриятлар катта аҳамият касб этади. Табиий қадриятларга ер ва ер ости бойликлари, сув, ҳаво, ўрмонлар, ўсимликлар ва ҳайвонот дунёси ва бошқалар киради.

Инсон меҳнати, хатти-ҳаракати, ақл-заковати билан яратилган “иккинчи табиат”, яъни турли-туман моддий бойликларни яратади. Ана шундай меҳнат натижасида юзага келган заводлар ва фабрикалар, ишлаб чиқариш ва транспорт воситалари, асбоб-ускуна, тураржой, мол-мулк, иншоот ва шу кабилар моддий қадриятлар ҳисобланади. Моддий қадриятларнинг негизини мулк ташкил этади.

Инсоннинг ҳаётида маданий-маънавий қадриятлар катта ўрин эгаллайди. Унга илмий-техникавий ва интеллектуал имкониятлар, маориф, таълим-тарбия, тиббий хизмат, миллий мерос, турли шаклларда намоён бўладиган маданият дурдоналари, тил, адабиёт, санъат, халқ ҳунармандчилиги маҳсулотлари, ноёб тарихий ва маданий ёдгорликлар, архитектура ва ҳоказолар киради.

Марказий Осиё азал-азалдан илм-фан ва маданиятнинг, адабиёт ва санъатнинг марказларидан бири бўлиб келган. Бу ўлкада етишиб чиққан буюк мутафаккирлар жаҳон илм-фани ва маданиятини ўз кашфиётлари ва ўлмас асарлари билан ижодий бойитиб, юқори чўққига кўтардилар.

Бугун маданий оламга таниқли олимлар, мутафаккирлар, Самарқанд, Бухоро, Шаҳрисабз, Хива сингари муҳташам шаҳарлар яратувчилари бўлмиш улуғ аждодларимизнинг ижодиёти ўзининг улуғворлиги ва гўзаллиги билан ҳозиргача ҳаммани лол қолдирмоқда. Кишиларнинг бир-бирларига, ўзлари мансуб жамоага, Ватанга нисбатан тарихан таркиб топган муносабатларини ахлоқий қадриятлар ифодалайди. Ахлоқ муайян хулқ-атвор, одоб, хатти-ҳаракат, норма, қоида ва тамойиллар мажмуасидир. Ахлоқий тушунчаларга яхшилик ва ёмонлик, бурч, виждон, шаън (ор-номус), бахт, адолат, идеал кабилар киради.

Жамият тараққиётида, инсон ҳаётида ижтимоий-сиёсий қадриятлар алоҳида ўрин тутаяди. Ижтимоий-сиёсий қадриятлар ичида энг зарурийлари - эркинлик, тенглик, биродарлик инсоният томонидан ҳамиша эъзозланган ва қадрланган. Инсоннинг эркинлиги, унинг шон-шухрати ва кадр-қиммати жамиятимизнинг олий қадриятидир. Ижтимоий-сиёсий қадриятлар ичида истиклол туфайли қўлга киритилган барқарорлик, тинчлик, тотувлик алоҳида аҳамият касб этади.

Миллий қадриятлар мураккаб ижтимоий-руҳий ҳодиса бўлиб, у миллатнинг тили, маданияти, тарихи, урф-одатлари, анъаналарини, жамики моддий ва маънавий бойликларини, иқтисодий, ижтимоий-сиёсий ҳаётини барча томонларини қамраб олади. Инсон учун ижтимоий-сиёсий, маданий-маънавий,

ахлоқий қадриятлар жамият тараққиётида салмоқли ўрин эгаллаб, кишиларнинг инсоний фазилатларини юксалтиришда катта хизмат қилиб келмоқда. Қадриятлар жамият ҳаётида ижтимоий-сиёсий, фалсафий, тарбиявий аҳамиятга эга. Улар ўтмиш билан ҳозирги кун ўртасидаги ворисийликни ифодалайди, шу туфайли миллатнинг тарихи, унинг ўтмиш ҳаёти, маданияти гавдаланади.

Ҳар бир миллат, ҳар бир халқ ўз ҳаёт тарзини, келажагини аجدодларининг тарихий тажрибасига асосланади. Аввало инсон ўзлигини англаб етиши керак. Ўз тараққиёти учун ҳар бир миллат умуминсоний маънавият бойликлари хазинасидан фойдаланиши, унга суяниши тарихий заруратдир. Умуминсоний маънавият бойликларидан фойдаланиш миллий чекланганлик қобидан четга чиқишга, оламни кенгроқ кўриш ва кузатишга ундайди.

Улуғ бобокалонларимиз Ал-Хоразмий, Абу Наср Форобий, Абу Али ибн Сино, Абу Райхон ал-Беруний, Мирзо Улуғбек, Алишер Навоий, Исмоил Бухорий, Аҳмад Яссавий, Абдуҳолик Ғиждувоний, Нажмиддин Кубро, Ғаззолий, Баҳовуддин Нақшбанд, Маҳмуд Замахшарий ва бошқаларнинг номлари жаҳон халқлари томонидан ҳанузгача ҳурмат билан тилга олиниб келинмоқда. Марказий Осиё мутафаккирлари яратган фан ва маданиятнинг барча соҳаларига тааллуқли нодир асарлар, қимматли фикр-мулоҳазалар бугунги кунда ҳам жаҳон халқлари маънавият дунёсини бойитиб, уларнинг маънавий камолотига хизмат қилмоқдаки бундан биз фахрлансак арзийди.

Хулоса шуки, ота боболаримиздан бизга қолдирилган бой маънавий меросни авайлаб, уни замонавий илм-фан ютуқлари билан ижодий бойитиб, келажак авлоднинг тафаккури, дунёқарашини миллий ва умуминсоний қадриятлар асосида шакллантириш энг муҳим заруратдир.

Ўзбекистон дунёвий давлатдир. Унинг тараққиётида диний ғоялар муҳим ўрин тутади. Диний қарашлар халоллик, тинчлик, осойишталик, фаровонликни таъминлашга хизмат қилади. Ислом дини — бу ота-боболаримиз дини, у биз учун ҳам имон, ҳам ахлоқ, ҳам диёнат, ҳам маърифатдир. Диний қадриятлар одамларни илм-фанга, маънавият ва маърифатга даъват этганлиги жиҳатдан ҳам алоҳида аҳамиятга эга. Барқарорлик тинчлик миллатлараро тотувлик халқимизнинг буюк ижтимоий-сиёсий қадриятларини ташкил этади. Фуқаролар ўртасидаги тинчлик миллатлараро тотувлик ва дўстлик уларни авайлаб сақлаш ва мустаҳкамлашга интилиш азалдан халқимизнинг ўзига хос фазилати бўлиб келган ва ҳозирги вақтда ҳам шундай бўлиб келмоқда. Халқлар ўртасида тинчлик тотувлик дўстлик ва ўзаро ҳамкорлик муносабатларини ўрнатиш миллатимизнинг онгига, қонига чуқур сингиб кетган. Ўзбекистон жаҳонда тинчлик ва хавфсизликни сақлаш, тинчликсевар мамлакатлар билан ҳар томонлама ҳамкорлик алоқаларини йўлга қўйиш ҳамда тараққиётга эришишнинг ўзига хос йўлини танлаган. Шунинг учун ҳам унинг жаҳон ҳамжамиятидаги обрў

ва эътибори тобора ортиб бормоқда. Барқарорлик, тинчлик, тотувлик булар давлатимизнинг янги биносини барпо қиладиган пойдевордир. Бу бизнинг эртанги порлоқ кунимизга олиб борадигани тўғри йўлдир. Ҳозирги ўта мураккаб ва зиддиятли жараёнда ҳукуматимиз томонидан узоқни кўзлаб олиб борилаётган инсонпарварлик сиёсати туфайли жамиятимизда осойишталик тинчлик ва тотувлик фуқароларнинг кундалик турмуш тарзига айланиб кетган. Буни биз миллатлараро муносабатларни таккомиллаштириш соҳасида қилинаётган ҳаракатлардан яққол кўришимиз мумкин. Маълумки, инсоннинг бахт-саодати, келажак ҳаёти миллатлараро муносабатлар билан ўзвий боғлиқ. Диний ва дунёвий билимларни эгаллаган ёшларни тўғри йўлдан адаштириб бўлмайди. Шу сабабдан юртимизда инсониятни бағрикенглик, поклик, меҳр ва оқибатга чорловчи муқаддас динимизни асраб авайлашга айниқса, ёш авлодни халқимизнинг миллий ва диний қадриятларга бўлган ҳурматини ошириш, уларни ватанпарварлик руҳида тарбиялашга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Назаров Қ. Фалсафа асослари.-Т.: “Ўзбекистон файласуфлари миллий жамияти” нашриёти, 2012
2. Абу Наср Форобий. “Фозил одамлар шаҳри”.- Т.: Абдулла Қодирий номидаги халқ мероси нашриёти, 1993.
3. Алишер Навоий. Лисон ут тайр. Т., Ғ.Ғулом номидаги нашриёт матбаа бирлашмаси, 1991.
4. Ш.Мирзиёев. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. Тошкент. “Ўзбекистон”. 2016.
5. Ҳаракатлар стратегияси асосида жадал тараққиёт ва янгиланиш сари. Тошкент-Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи 2017.
6. Нажмиддин Комилов. Тасаввуф. Биринчи китоб. Т., “Ёзувчи”, 1996.